FRAȚII SĂRACI

Volumul întîi • Partea întîi

ABESALON DRAGOMANUL

I

Debarcarea — Oameni fără noroc — Hôtel de la Poste

Era pe la începutul lui februarie. Mă întorceam din Italia în Alexandria Egiptului, pe care o vedeam de mai mulți ani de-a rîndul și o găseam de astă dată mai frumoasă, mai veselă, mai primitoare de cum o lăsasem cu patru luni în urmă. Negreșit, un oraș nu se schimbă în patru luni și nu poate fi nici primitor, nici neprimitor, dar eu, căruia nevoile îmi mai potolise din dorinți, veneam acum cu toată nădejdea să găsesc ceva de lucru și să-mi refac sacul pierdut, căci frumoasa patrie a lui Dante, deși mă îmbogățise cu plăcute amintiri, nu-mi lăsase însă nici o cămașă de schimb. Așa se întîmplă cu unii oameni : în călătorie, ca și în dragoste, ei bagă de seamă că după plăcere se găsesc despuiați.

Pachebotul H. cu care veneam era unul dintre cele mai mîndre vapoare poştale din cîte brăzdează Mediterana, proprietatea unei companii germane, și trei zile de plutire pe un astfel de vas îți mărește încrederea în tine, mai ales cînd te știi fără bilet și te aștepți în fiecare clipă să vezi pe unul dintre acești frumoși domni ofițeri de bord venind de-a dreptul la tine și spunîndu-ți cu glas dulceag : „Iertați, domnule ; sunteți așa de bun să-mi arătați biletul dumneavoastră de călătorie ?"

Atunci pleci capul prostit, vîri mîinile în buzunare și te uiți și tu din cînd în cînd la cei ce se uită la tine ca la un șoarece prins în capcană. Dar cînd o asemenea nenorocire se întîmplă, cel puțin pe un vapor de lux, te simți

mai tare, mai puternic, mai gata să înfrunţi furtuna privirilor încruntate decît pe un hodorogit cargoboat. Nu ştiu cum se face, dar ai crede că ceva din puterea şi mîndria vasului trece în vinele tale şi-ţi dă curaj să te ţii pe picioare. Deşi eşti în puterea *lor*, îţi vine totuşi să crezi că vasul e de partea ta, că te afli sub ocrotirea lui, căci el e puternic, şi cel puternic ocroteşte totdeauna pe cel slab.

Erau ceasurile zece dimineaţa, cînd intram în port. Vaporul îşi încetini mersul, fluieră după pilot şi apoi stopă, aşteptînd să fie condus la chei. Pe punte, călătorii cu feţe buhăite de trei zile de balans, se ţineau gata să pună cît mai curînd piciorul pe uscat, pe cînd matrozii, curat îmbrăcaţi, făceau toate pregătirile de acostare, cu regularitatea mecanică a unor oameni obişnuiţi în asemenea treburi. Unii surîdeau, trecînd pe lîngă mine, clipind şiret din ochi : erau acei care ştiau că n-am bilet şi care îmi strecurase pe furiş o bucată de pîine cu un hartan de rasol deasupra, în timpul călătoriei, ca să nu rabd de foame. Aceştia fac parte din acel fericit număr de oameni care dau cu stînga să nu ştie dreapta şi se arată tare mulţumiţi cînd reuşesc să scoată la ţărm cu bine pe un vîntură-lume luat sub ocrotirea lor. Făcîndu-şi datoria, fiecare la treaba lui, ei mă urmăreau acum cu privirea, temîndu-se să nu fiu descoperit de vreun ofiţer de bord şi luat la cercetare.

Această teamă o cam împărtăşeam şi eu, căci, la debarcare, poliţia arabă cere fiecărui călător hîrtii „în regulă", de care eu duceam mare lipsă. Trebuia deci să mă furişez pe bord pînă la ieşirea tuturor călătorilor şi apoi să ies şi eu, spunînd că m-am urcat pe vapor, venind din oraş. Asemenea snoave însă nu erau întotdeauna înghiţite de poliţie, care adesea te reţinea să vadă dacă cu adevărat vii din oraş sau dacă nu cumva ieşi din vreun hambar al vaporului. Eram îngrijorat. Pachebotul trăsese la ţărm şi lumea ieşea, arătînd fiecare hîrtiile de identitate. Eu mă strecurasem printre baloturile de pe bord trase din hambar şi mă prefăceam că dau mare luare aminte cufelor, scoase cu macaraua, ca şi cum vreunul din aceste bogate cufere englezeşti ar fi putut să fie al meu.

Un matelot își caută de treabă pe lîngă mine, ca să-mi spună în fugă pe italienește :

— Comisarul de bord te are în ochi, caută s-o ștergi !

Într-adevăr, un ofițer de la comandă mă privea cam prea des. Inima îmi bătea tare. Nu eram încă obișnuit cu asemenea aventuri și nu puteam să-mi țin sîngele rece. Începeam să-mi pierd capul. Mă vedeam prins, luat din scurt și trimes de la Ana la Caiafa, tocmai acum cînd n-aveam decît să fac un pas și să răsuflu aerul liber al mării, amestecîndu-mă prin mulțimea de arabi și europeni ce se plimbau pe chei spre marea mea ciudă, care mă vedeam ținut ca într-o cușcă.

Deodată, o speranță îmi licări în minte : dragomanii !

Dragomanii sunt în Egipt un fel de „lepră", spun acei cărora dragomanii le-au scuturat punga. Eu, însă, care am avut totdeauna punga prea scuturată ca s-o mai poată scutura și ei, nu pot să spun tot așa. Ceea ce știu e că dragomanii, atît cei liberi cît și cei tocmiți de marile hoteluri de lux, lucrează în Egipt cu autorizația poliției, care le liberează un număr de ordine și le cere nenumărate servicii la îndeplinirea formalităților de intrare și ieșire. Mai știu că un om, cît de bogat, nu poate să iasă din vapor, dacă n-are un *passe-port* sau un dragoman cu el. Din contră, la brațul unui dragoman treci pe sub nasul poliției, chiar dacă ai fi un spărgător.

La sosirea vapoarelor de călători, dragomanii apar pe bord cei dintîi. Unii vin din partea hotelurilor care așteaptă călători anunțați. Aceștia au, ca portarii, scris pe chipiu numele hotelului. Alții sunt dragomani liberi, adică se însărcinează să te treacă prin purgatoriul formalităților polițienești de intrare, care sunt multiple și fără sfîrșit, și apoi să te ducă la un hotel potrivit pungii tale. Uneori, același dragoman, la cerere, te poartă tot orașul, îți arată monumentele sau antichitățile, îți servește de traducător la făcutul cumpărăturilor și îți dă toate lămuririle pentru continuarea călătoriei mai departe. Negreșit, pentru toate aceste servicii, dragomanul caută să smulgă cît mai mult, mai ales cînd simte lîngă el o pungă bine garnisită. „Nu e vina noastră, e a meseriei", spun ei cu nevinovăție.

Dragomanii din Egipt sunt, în cea mai mare parte, de origină românească, adică ovrei din România, o bună parte din Rusia și prea puțini ovrei spanioli. Pe timpul sezonului, ei aduc mari servicii turiștilor care s-ar lipsi mai curînd de picioarele lor decît de prețioșii dragomani ; jupoaie pe care se lasă, dar aduc și slujbe demne de laudă celor prigoniți de soartă. La ei s-a îndreptat și gîndul meu, cînd m-am văzut la un pas de a fi prins, între unul care mi-ar fi cerut un *passe-port* și un altul care m-ar fi întrebat dacă am plătit călătoria făcută. Dar cum să iau un dragoman, cînd în buzunarul meu nu se găsea un piastru ? Cunoșteam pe mulți din vedere, dar nu poți cere o astfel de slujbă unui om căruia nu-i cunoști nici măcar numele. Totuși, scăparea mea era numai la un dragoman și de aceea mă pusei să cercetez toate chipurile care se perindau pe vapor, doar voi avea norocul să dau peste vreo figură mai cunoscută. Ei treceau ca un vîrtej pe punte, intrau prin saloane și cabine ca la ei acasă, săreau de pe o covertă pe alta cu agerime de maimuță și se întreceau, care mai de care, să apuce cît mai mulți pasageri și mai ales cît mai „grași". După ce își făceau „provizia", se înfățișau poliției la ieșire cu aerul unor oameni „de casă" și strigau tare pe arăbește, numărîndu-și pasagerii :

— Unu, doi, trei. Ăștia sunt ai mei !

Polițistul însemna în registru numărul de călători și numele dragomanului ce-i însoțea. Astfel, totul mergea ca pe roate, cînd aveai un dragoman.

Recunoscusem vreo cîțiva, dar cum să te apropii de niște oameni atît de ocupați cu boieri de la I și a II-a, cînd tu ești un biet pîrlit ? Deasupra mea simțeam ochii ofițerului de pe puntea de comandă și în urechi îmi răsunau cuvintele matrozului care-mi spusese „s-o șterg". Mă pregăteam să-mi iau inima în dinți și să trec printre cei doi ceauși de la ieșire, fie ce-o fi, cînd, deodată, în capătul punții de ieșire apăru, venind din oraș, statura înaltă și slăbănoagă a dragomanului Abesalon. Eram scăpat !... El mă scosese din vapor cu prilejul întîii mele veniri în Egipt și deci trebuia să-și aducă aminte de mine. Atunci putusem să-i plătesc osteneala, petrecusem cîteva zile împreună și, tocmai cînd începea să se închege între noi

o prietenie, ni s-au despărţit cărările. De-atunci nu ne-am mai văzut.

Aşa cum îl cunoscusem întîia oară, nu părea deloc grăbit, avea mişcări domoale, paşi mari şi rari. În dinţi ţinea înţepenită o ţigare groasă de foi ; mîinile în buzunarele unui surtuc scurt. N-avea uniforma de dragoman, numai şapca şi numărul de metal la braţ. El îşi dădu seama repede că venise la spartul tîrgului, dar părea că nu se sinchiseşte. Făcu cîţiva paşi pe covertă, cu familiaritatea unui om obişnuit luxului, curăţeniei şi echipajelor de prin marile vapoare de călători. Eram rezemat la babord şi căutam să nu-mi scape. Măsură cîţiva paşi spre comandă, apoi alţi cîţiva spre mine, pe urmă se rezemă şi el de balustrada de babord, scoase ţigara din gură şi scuipă în mare, privind ţintă apa verde şi liniştită din jurul vasului neclintit. Între mine şi el erau numai vreo zece paşi. Mă apropiai şi-i dădui bună ziua pe româneşte. El se îndreptă, mă privi în faţă şi făcu o jumătate pas îndărăt, cu o mină nedumerită.

— Nu mă recunoşti ? îi zisei.

— Ei... uită-te ! făcu el cu voce domoală şi cam înăbuşită şi-mi zise pe nume. Apoi aruncă o privire prudentă în juru-i, mă luă de braţ şi mă îndreptă spre un loc mai retras de pe covertă.

Un suflu de uşurare îmi scăpă din piept. Acum nu mai aveam frică nici de dracu : eram în tovărăşia unui dragoman. Mulţumirea ce-mi aducea gîndul că sunt scăpat îmi tăia glasul şi-mi ridica noduri în gîtlej, atît e de adevărat că fericirea nu e totdeauna greu de găsit : totul atîrnă de noi şi de faptele noastre.

Cînd furăm deoparte, el mă cercetă cu privirea din cap pînă-n picioare şi-mi arătă un mare interes, în tot cazul mai mult decît mă aşteptam eu. Îl cunoşteam ca pe un om rece din fire. Faţa lui slabă, ca şi corpul, şi rasă englezeşte era nemişcată, numai ochii erau vioi şi nestatornici. Vorba îi era veşnic rară. Nu-mi aduceam aminte să-l fi văzut rîzînd. În cuvîntare, el absorbea litera *r*, pe care nu putea s-o pronunţe. Avea totdeauna o mină preocupată.

Ne aflam la pupa vasului. Pe covertă, lumea devenea din ce în ce mai rară. El se rezemă cu amîndouă coatele de balustrada pupei şi începu să mă chestioneze :

— Ce-i cu tine ? De unde vii ?

— De la Neapole.

— De la Neapole ? Ce dracu ai căutat acolo ? Nu știi ce sărăcie e în Italia ? Poți să plesnești de foame de-a binelea !

— Am cam „plesnit“ și eu nițel, zisei.

— Nițel ? ! repetă el ironic. Mi se pare că ai „plesnit“ cam multișor... Și apoi te știam la Cairo, cum se face că răsari din Italia ? Pe unde ai trecut ? Dar ia spune-mi mai întîi ce faci aici ? Nu ieși ?

— Ba ies... dacă ai vrea să mă scoți.

— Ești de contrabandă ! zise el fără surprindere, ca pentru dînsul. Apoi adăugă : Nu ești prost : ți-ai ales un pachebot de mîna întîi. Și văzînd că vreau să-i replic, reluă repede : Știu. Celelalte te descarcă prin porturile grecești, unde crăpi și mai rău de foame, pe cînd ăsta te-a adus direct. Știu. Ai făcut bine. Numai, mă mir, cum ai putut să te urci la plecare. Te-a prins ?

— Încă nu.

— Asta-i rar cu vapoarele de lux. Dar... ai dreptate : și eu cred că dacă tragi o frică țeapănă, cel puțin s-o tragi pe un vapor boieresc, unde miroase a unt și a curcan fript, decît pe păduchioasele de cargoboate, unde nu găsești decît cartofi fierți... Ei, vezi, lovitura asta-mi place ! Ai să ieși meșter în arta de-a călători cu bilet permanent scos din ureche... Hai să ieșim.

Eu șovăii o clipă.

— Știi că n-am hîrtii, zisei.

— Ce nevoie ai de hîrtii ? ! spuse el cu nepăsare, fără să se oprească, și adăugă cu dezgust :

— Numai proștii au hîrtii.

Cînd trecurăm pe sub nasul celor doi ceauși care păzeau intrarea vaporului, mă clătinai cu nesiguranță, dar tovarășul meu îmi înfipse cotul în coastă și de-abia catadicsi să scape două vorbe printre dinți, celor de la poliție.

— E cu mine.

Arabii salutară. Ai fi zis că trec la brațul kedivului. Cînd furăm departe de vaporul căruia îi datoram o cursă, pierduți în îmbulzeala arăbimii gălăgioase de pe cheiul marelui port, eu avui sentimentul omului scăpat din

pușcărie. Inima-mi era plină de recunoștință pentru omul de ispravă care mă scăpase de la un scandal sigur. Deși n-aveam nici un ban în buzunar și nici nu știam unde am să înserez, cred că puțini oameni se găseau în clipa aceea pe pămînt mai mulțumiți decît mine. Nu mă gîndeam deloc la ce-o să fie. Eram sigur că am scăpat de un necaz care mă amărîse timp de trei zile pe bord și că acum eram liber, liber să mă trîntesc unde vreau, să dorm, să mă scol, să alerg și să respir fără să mai tresar din inimă la trecerea pe la spatele meu a unui om, a unui servitor de la bucătărie sau chiar a unui cîine. Că aveam foamea în fața mea, știam, dar mai știam că această foame nu putea să fie mai mare decît aceea care mă chinuise acolo de unde veneam. Dimpotrivă, în Egipt o dusesem mai bine ca în Italia.

De aceea totul îmi părea vesel. Dacă aș fi fost credincios, aș fi înălțat o rugă cuiva, dar nu știam cui. Îmi venea să săr în sus, să sărut pe toți arabii care treceau pe lîngă noi în halatele lor largi și să strig tare că nici un bun nu e mai mare ca libertatea.

Mergeam de-a lungul cheiului spre ieșirea din port. Marea pe care plutisem trei zile și trei nopți, cu frica-n sîn, fugind dintr-o ascunzătoare într-alta, pe cînd valurile-i furioase se spărgeau cu mugete turbate de pereții vasului, se odihnea acum ca ostenită de-atîta zbucium, pierzîndu-și la orizont întinderea-i verzuie-negricioasă. Macaralele vapoarelor răpăiau cu uruituri asurzitoare, lucrînd la golitul vastelor hambare plutitoare ,sau la încărcatul lor, pe cînd hamalii arabi se încrucișau zoriți, răcnind cît îi ținea gura pentru lucruri de nimic, îmbrîncindu-se în îmbulzeala de pe punți și luîndu-se repede la ceartă, ca țiganii. O lumină vie-albicioasă, din cauza pardoselei alcătuită din mari plăci de piatră văroasă, învăluia tot portul, făcînd rău ochilor și împiedecînd vederea. Soarele ardea ca în toiul verii, deși ne aflam încă în iarnă, și mulțimea de arabi, cu treabă sau fără treabă, umbla aproape despuiată și cu picioarele goale, dealtfel, cam cum e obiceiul și pe la noi în timpul căldurilor.

Pîlcuri de pierde-vară europeni, italieni sau greci — oameni cu ocupații de-o cinste îndoielnică, împăr-

ţindu-şi de regulă timpul între nesfîrşite ceasuri de joc de table în jurul meselor de cafenea şi alte lungi ceasuri de preumblare domoală prin împrejurimile pitoreşti ale oraşului — se perindau de-a lungul cheiului în baia de soare binefăcător şi zefirul răcoros al Mediteranei, vorbind tare, gesticulînd, lăudînd, bîrfind sau ameninţînd. Ei se poartă totdeauna bine îmbrăcaţi, dispreţuiesc şi sunt dispreţuiţi, umblă numai în tovărăşia celor de-o teapă cu dînşii şi nu prînzesc decît la birt, începînd cu supă şi sfîrşind cu fructe, cafea şi ciubuc. Foarte adesea, ca să le fie mistuirea şi mai uşoară, ei se grupează cîte trei sau patru într-o trăsură şi îşi termină astfel lunga-le ospătare, cu o „baladă" spre Ramleh ori pe chei, trecînd, negreşit, pe sub ferestrele amantelor, oprind birja ori de cîte ori întîlnesc o lichea din aceeaşi tagmă şi arătînd cu mîna cutare sau cutare lucru neînsemnat, ca să atragă asupra lor luarea-aminte a celor ce merg pe jos.

Abesalon îi cunoştea pe toţi, ca pe nişte cai breji, îi ura de moarte şi nu lăsa să-i scape nici un prilej de-aş bate joc de dînşii. Cum era flegmatic şi greu la surîs, batjocura-i cădea totdeauna în plin. Treceam pe lîngă un grup de greci, purtînd pălăriile pe ceafă, pe-o ureche sau pe sprîncene, cu mîinile împreunate dinapoi şi frămîntînd între degete nelipsitele lor mătănii. Abesalon trecu ca pe lîngă nişte ciumaţi, îi privi cu coada ochiului şi le zise în zeflemea, pe greceşte :

— Ei, palicarii, aşa de dimineaţă în port ! ? Nu-i nici ceasul mesei. Ori v-au pişcat puricii astă-noapte !

„Palicarii" îl cunoşteau şi-l urau, la rîndul lor, nu mai puţin. Ei răspunseră înveninaţi :

— Haide, mă, jidane ! Noi nu purtăm geamantanele în spinare.

— Şi ce faceţi, în schimb, vă rog ? Trageţi francul de sub perna ibovnicei ?

Ne depărtarăm.

— Îi vezi ? îmi zise Abesalon cu un aer de dezgust, ca şi cum ar fi reluat firul unei gîndiri. Aproape toţi din cîţi vin aici de pe la noi intră în banda ăstora. Eu nu scot de prin vapoare decît lichele, pe care le iau mai

totdeauna drept oameni de treabă. Tu știi că eu nu mă îndes ca la pomană, cînd sosește un vapor. La clasa I nu intru decît rar. Eu nu pot să iau șapca la subsoară, să mă ploconesc pînă la pămînt în fața unui burtos și să-i spun „sărut mîna cuconașule", cînd mai curînd aș avea poftă să-i trimet un picior în burtă. Am cunoscut dragomani care au avut noroc să „picnească" cîte un grup de turiști englezi, să-i poarte tot Egiptul și Palestina și să cîștige în trei luni cît nu cîștig eu în cinci ani. Cînd o brodești așa două-trei sezoane de-a rîndul, ai ieșit deasupra necazului. Dar eu n-am noroc... și dacă nu-i noroc, să fie a dracului de soartă ! Mi-am bătut capul și am răbdat de multe ori de foame, numai să învăț cîteva limbi cum trebuie, ca să nu fiu ca puchinoșii ăia care, cînd spun două vorbe englezești, îți vine să pufnești de rîs. După asta am mîncat alte răbdări prăjite, ca să strîng bani să-mi fac haine curate și după ce am făcut toate astea cu o răbdare de cîine, am băgat de seamă că am ajuns drept în groapă...

— De ce ? întrerupsei intrigat.

El se opri din mers, mă privi în ochi, apoi în pămînt și, reluînd pasul, vorbi și mai domol, ca pentru el :

— De ce... Fiindcă după ce ai crezut că ai devenit om și vrei să te ții drept pe picioare, vezi îndată că ți se cere să te îndoiești ca o nuia de salcie, ba chiar să te tîrăști pe brînci... Se opri iarăși, vîrî mîinile în buzunarele pantalonilor și cătă la mine cu o mină întrebătoare : Pricepi ?

— Cam pricep, răspunsei.

Fața lui mărturisea o adîncă supărare, dar trăsăturile nu-i erau prea schimbate. Privea cu ochi mari, deschiși mai mult ca de obicei. Avea privirea limpede, cinstită și în albul curat al ochilor se citea o sinceră indignare. Țigarea i se isprăvise. El privi crîmpeiul o clipă, ca și cum ar fi descoperit ceva întrînsul, apoi îl aruncă, aprinse alta și-mi dădu și mie una. Erau țigări bune și nu din cele mai ieftine.

Păru că-mi ghicește gîndul.

— Și vezi lucrul dracului : după ce că n-am noroc, mai îmi place și tot ce-i bun.. mai ales o țigare bună.

Apoi mi-aruncă o căutătură ca din întîmplare și văzîndu-mă că surîd, surîse și el, dar cu necaz.

Străbătusem, cu vorba, o parte a orașului și acum ne aflam în fața unei intrări de hotel. Pe geamul porții sta scris : *Hôtel de la Poste.* El se suci de vreo două ori în loc, ca și cum ar fi așteptat pe cineva, pe urmă m-apucă de braț cam cu repezeală și-mi zise :

— Hai cu mine pînă sus să mă scutur puțin și să-mi fac ghetele. După asta o să mergem la masă, e prînzul.

Urcînd scările, mi-adusei aminte din trecut că avea obiceiul să se scuture și să-și facă ghetele mai des decît trebuia. Mai tîrziu, am văzut că asta era un nărav.

El urca înaintea mea cu pași rari dar mari, apucînd două trepte deodată și agățîndu-se de rampă. După cît îmi dădeam seama, trecînd prin coridoare, hotelul nu prea strălucea de curățenie și nici nu prea gemea de lume. La al treilea etaj, care era și ultimul, ne oprirăm. El băgă cheia într-o ușă fără număr deasupra, în fundul coridorului, și deschise. Mă văzui într-o mare cameră, care servea hotelului de depozit de mobile. Paturi desfăcute, somiere, garderoabe, lavabouri, dulăpioare de noapte, canapele și scaune acopereau trei sferturi din întinderea camerei, lăsînd de-abia puțin loc să deschizi ușa și să se învîrtească un om. Lucrurile mai de preț erau învelite cu cearceafuri, ca să nu se prăfuiască. Pe dușumea, într-un loc mai ferit, zăcea în neorînduială tot soiul de porțelanuri desperecheate. O marmură spartă în două sta rezemată de perete. Totul părea pustiu în lumina tristă a acestei încăperi ; numai un colț al camerei, la dreapta intrării, trăda urmele unei ființe omenești. Aci se afla un pat nestrîns încă, cu albituri destul de curate dealtfel, iar alături o măsuță de noapte pe care se vedea o lumînare în sfeșnic și chibrituri. Mai la o parte, două scaune. Pe jos, cîteva jurnale citite și o pereche de ghete. Pe perete, deasupra patului, se vedea o mare hartă-reclamă, cu toate continentele. Mirosea a aer închis. Intrînd, el scoase numaidecît peria de haine din sertarul mesuței și începu să se hîrjonească cu răbdare, în apropiere de singura fereastră rămasă liberă, pe care o deschise, vorbindu-mi, în același timp :

— Vezi în ce balamuc stau ! Nu lipsesc decît mumiile, ca să crezi că locuiesc cu adevărat la muzeu... Dar...

Și se opri din vorbă. Continuă totuși să se perie, părînd că se gîndește la ceva. Din cînd în cînd se uita prin fe-

reastră, de unde nu se vedea decît acoperișul caselor de peste drum, mai puțin înalte.

Abesalon era un om ciudat, atît la vorbă cît și în apucături. Într-o convorbire, el urma cu greutate firul gîndirii și se oprea adesea tocmai cînd trebuia să vorbească. Din cauza asta se ferea de pălăvreala lungă, unde cuvintele curg ca ploaia. În asemenea împrejurări, căuta să trîntească ceea ce avea de spus și apoi rămînea nepăsător. Lui îi plăcea să vorbească cu oameni liniștiți, asculta cu multă răbdare, dar cerea să i se lase și lui rîndul la vorbă. Adesea era batjocoritor, deși încasa cu seninătate mai multe săgeți decît trimetea. Ținea cu înverșunare la ceea ce credea, în judecata lui, că e bine și drept și se lipsea mai curînd de vorbă decît să se rostească cu alte cuvinte decît acelea ce-i trebuiau. Rareori se aprindea, și atunci se liniștea repede, fiindcă nu nimerea fraza sau cuvîntul dorit. De asemenea, era lipsit de gesturi, dar nu pot, totuși, să uit acele puține mișcări ce le avea și acea figură ce părea înghețată și care era nu mai puțin vorbitoare, datorită bunei inimi ce ascundea acest om de bine.

Îl lăsai să-și termine lustruitul, apoi voii să știu ce avea în gînd să spună :

— Ți-ai lăsat vorba nesfîrșită, adineauri, zisei ; ce vreai să spui de odaie ?

— Vream să spun că trebuie să fiu mulțumit de ea, pentru că nu plătesc nimic. Știi vorba noastră : „Calul de dar nu se caută în gură". Dacă am ori n-am ce să mănînc, nu mă știe nimeni, dar fără odaie trebuie să te plimbi noaptea pe stradă...

— Cine ține hotelul acesta ?

— Un grec, Nicoli... om cumsecade, mai mult chiar decît trebuie în Egipt, dar nici el n-are noroc săracu'... A venit din Smirna acum doi ani și a luat hanul ăsta nenorocit, crezînd că o să facă treabă în Egipt. Dar poți să faci treabă cinstită în Egipt ? !... Înțelegi, el n-a voit să aibă fuste în hotel, și tu știi poate că fără fuste nici bisericile nu fac treabă în Egipt... Așa că a păpat cîteva sute de lire turcești adunate cu trudă în Smirna și acum nu știe cum să se scape de pacoste... Eu îi aduc cîte un călător ce-mi cade din Paști în Crăciun și el mi-a dăruit un loc de

dormit, fără să plătesc... Dar călătorii mei, să-i umfle Nilul !... N-am noroc, degeaba mai mă țiu de meseria asta. Tăcu cîteva clipe, privind harta din perete, apoi reluă cu ciudă : ...Și nici nu știu cel puțin dacă am vreo vină, ca să fiu așa de rău persecutat de soartă... Iată, de pildă, azi-dimineață ; „Arăbescul“ [1] trebuia să ancoreze, ca de obicei, la șapte ceasuri ; și „Germanul“, care se anunță la zece, după cum ai văzut. Tu ți-aduci aminte, poate, că dintre toate companiile eu dau totdeauna întîietate „Germanului“ și „Loydului englez“, fiindcă vorbesc binișor aceste două limbi și mai ales pentru că pacheboatele astea cară cei mai buni pasageri. Știu că n-am noroc... dar trag și eu nădejde, ca ursul de coadă : doar îmi va pica și mie într-o zi o companie de turiști care să mă salte nițel !... Așa m-am gîndit : de la șapte la zece sunt trei ceasuri ; o să am vreme să dau o roată pe la „Arăbescul“, pînă acostează „Germanul“. Dar, puturoșii dracului de arabi, cu „mașină înainte — mașină înapoi“, de-abia au debarcat la nouă în loc de șapte. Pe bord mi-a picat o familie numeroasă de greci, de care eram bucuros că pot s-o aduc bietului Nicoli. Nu pot să tăgăduiesc, m-au plătit bine, dar cu catrafusele lor fără sfîrșit de-abia am reușit să-i descarc la unsprezece, așa că am pierdut „Germanul“. Acuma spune și tu : e vina mea că m-am ales cu trei taleri [2], cînd la „Nemțescul“ mă aștepta poate ceva mai bun ?“ Sfîrșind vorba, el o reluă repede cu o mișcare de nemulțumire :

— Dar, uite, nu-mi pare rău. Cel puțin te-am găsit pe tine... Știi, după ce ne-am despărțit la gară, cînd ai plecat la Cairo, m-am gîndit de multe ori la tine. Dar de ce nu mi-ai spus atunci că ești socialist, hoțule ! Am citit acum doi ani prin jurnalele românești că v-ați bătut la București cu poliția, că ai fost arestat cu C., M., și F. [3] și că v-au schingiuit în beciurile poliției... E adevărat ? Te-a bătut rău ?

---

[1] Dragomanii au limbajul lor propriu pentru numit vapoarele poștale. Așa : „Arăbescul“, pentru *Kedivial Mail Linie Compagnie*, „Germanul“, pentru *Norddeutscherloyd*, „Francezul“, pentru *Messageries Martimes* etc. (*n. a.*).

[2] Un taler = 5 franci 20 centime (*n. a.*).

[3] C. (Gheorghe Cristescu), M. (Dumitru Marinescu), F. (I. C. Frimu) (*n. e*).

— Ne-au bătut destul de bine.

El făcu o mină gravă, imprimată de sinceritate și zise cu încredințare :

— Ei, vezi, iacă-te, de-aia m-am gîndit deseori la tine și-mi părea rău că nu te-am mai întîlnit : tu ești un *om*, ai un scop în viață, ai o *idee*... Eu cred că o *idee* trebuie să fie mare lucru, cînd o înțelegi bine... Trebuie să-ți ție de multe ori loc de pîine, cînd ți-e foame. Eu am cunoscut pe unul de-ai noștri, un rus care a fost extrădat de-aci ; el era mai tare ca mine la răbdare. Cînd rămîneam amîndoi nemîncați, eu mă plîngeam, dar el tăcea ; dacă îl întrebam de-i e foame, îmi răspundea că nu... Și rîdea ! Am învățat multe lucruri de la el, dar ce vrei, eu sunt om de fapte mărunte, n-am focul lui, trebuie să fii născut pentru așa ceva, cred eu. Am aflat mai tîrziu că bietul rus a fost spînzurat la Odesa. Asta a fost isprava protectoratului englez în Egipt...

Ieșirăm. În capătul de jos al scării ne întîlnirăm cu stăpînul hotelului, un om de talie mijlocie, cărunt, cu înfățișare de-a fi fost cîndva gras. El mă privi cu milă, cînd Abesalon îi spuse că sunt din România, că viu din Italia unde am „plesnit" de foame și că am de gînd să caut de lucru în Alexandria.

— Vai ! sărmane băiat, mă căină el ; poate nu știi că aici trăiești bine numai dacă vii cu o femeie frumoasă, altfel...

— Știe, știe ! îi tăie vorba Abesalon, dar ăsta n-are frică de „ramazan", e băiat de-ai noștri, kir Nicoli...

Kir Nicoli își spuse numaidecît păsul : cum a făcut „prostia" de-a venit din Smirna, unde o ducea bine, vînzînd fructe ; cum a „mîncat" aci „doi pumni de lire turcești" și cum a slăbit de rău. El îmi arătă jiletca lăbărțată și hainele largi pe corp. Apoi adăugă ca încheiere :

— Pricepi matale, eu nu pot să fac „lucruri măgărești" în hotel. Am familie, fete de măritat... E rușine ! Și duse degetul la obraz, gest obișnuit la orientali, însemnînd : „sunt om cinstit !"

Ne duserăm la un birt grecesc din strada Anastase, unde se mînca ieftin. Prăvălie mare, populată de lucrători greci și italieni, îndesați ca sardelele la mese și gălăgioși cum

numai arabii puteau să le ție piept. De la bucătărie, care ocupa un colț al birtului, venea un miros tare de pește prăjit în untdelemn ordinar, ce te rîcîia pe gît. Stăpînul urmărea cu ochii toată mișcarea, dînd gură, cînd mai tare, la băieții ce serveau, cînd mai domol, la bucătărie, și sărind să dea el însuși o mînă de ajutor la sosirea clienților mai de seamă, cinste ce o avurăm și noi, de !... un dragoman nu e un om de rînd în Egipt, are a face cu toată lumea. Ni se făcu loc la o masă într-un colț, unde ne aflam numai noi doi și furăm destul de bine ospătați cu „capama" de miel, „pastiță" de macaroane și nelipsita cafeluță cu „caimac".

Eu înștiințasem, însă, de la intrare pe tovarășul meu, că n-am nici un franc în buzunar ca să plătesc prînzul, înștiințare, dealtfel, de prisos, căci el înțelegea multe lucruri neînțelese de oamenii binecrescuți ; și pe cînd ne luam cafeaua, putui să văd cum îmi punea dinainte o liră sterlină, cu o ușurință care nu se descrie, care nu poate răni o inimă omenească, oricît de simțitoare și care nu se învață nici în școli, nici în societatea aleasă.

Fumarăm două bune țigări pe cînd deveneam doi buni prieteni și tăceam amîndoi, gîndindu-ne, eu, la faptele lui „mărunte" ; el, poate, la „ideile" mele mari.

Într-un tîrziu îmi zise :

— Vezi ? Și tu ești un om fără noroc... Eu, barem, dacă n-am noroc, se mai poate să fie și din cauză că sunt un prost pe lîngă tine. Dar tu nu ești un om prost, am văzut chiar că scrii la jurnale. De ce te persecută soarta ? Ori tu nu crezi în soartă !

El mă privi, așteptînd răspuns.

— Soarta e în mîinile noastre ! zisei, așa, într-o doară.

— Ei, nu, n-ai dreptate, murmură el cu părere de rău că trebuie să mă contrazică. Eu am în toate zilele dovezi că există o soartă... Uite, acum cinci ani mă întorceam în țară, la Galați, pentru serviciul militar. Veneam din Austria, unde petrecusem patru ani la Viena și Fiume, ca băiat de berărie. La Galați, aveam un unchi, lipscan cu stare, și dintre toate rudele el pe mine mă iubea mai mult, fiindcă rămăsesem fără părinți de mic copil. Era om bătrîn, fără copii și-mi bătea capul în toate scrisorile să viu să-mi fac „datoria", să mă însor cu o fată pe care o și

pregătise pentru mine și să-mi lase prăvălia pe seama mea. Dar eu mă învățasem cu haimanalîcul, nu mai puteam fi priponit așa de ușor și, cînd am ajuns în țară, toate mi s-au părut pe dos. Mai ales cînd auzeam : „mă jidane", în sus, „mă jidane", în jos, mi-aduceam aminte din copilărie, cînd băieții din școală îmi umflau spinarea de pumni, așa că mă legănam între sfaturile unchiului, care voia să mă facă „om" și dorul de-a pleca iar în lumea mea. Hotărîrea era la consiliul de revizie. Mă gîndeam : „dacă mă ia în armată, n-am ce să fac, trebuie să rămîi cu unchiul, dar dacă mă scutește, plec". Trăgeam nădejde de scutire fiindcă sufeream de stomac, ca și astăzi, dar nu puneam mare temei ; era o boală care nu se vede pe dinafară. Unchiul îmi spunea : „Nu-i nimic, trei ani trec repde. Am să-ți dau bani de buzunar ca să te ai bine cu plotonierul și tu ai să te faci surd, cînd o să-ți strige „mă jidane". Pe urmă am să te însor și am să-ți predau prăvălia, că eu sunt bătrîn și nu mai pot să alerg"... Mi se părea că are dreptate. Vine consiliul de revizie, mă prezint și sunt găsit „bun pentru infanterie", dar cînd ajung la cazarmă, ciorba lor împuțită mă trimite la spital, unde, după cîteva spălături în stomac, mă reformează ca din senin. Mă credeam mort pentru trei ani și acum iată că deveneam deodată liber ca o pasăre. Mă apucă un dor nebun de străinătate. De mult doream să viu în Egipt, unde știam că e cald și poți să trăiești cu mai puține griji și fără multă muncă, dacă cunoști cîteva limbi. Nu știam atunci că norocul meu l-au mîncat lupii... Mă trăgea ața la sărăcie, așa că mă hotărîi să plec. Dar hoțul bătrîn de unchi-meu ghicise de mai înainte și făcu o politică așa de dibace că mă pomenii într-o zi că mi-e dragă Ruhălă și că e bine să ai totdeauna cîteva „sutare" la buzunar. Înțelegi tu ? Mă îndulcisem la trai bun !... Mă uitam la prăvălia încărcată, la francii care veneau aproape singuri și mai ales la o jidofcuță durdulie și mă gîndeam la „ramazanul" din străinătate. Începeam să mă dau pe brazdă, dar unchiul făcu o prostie sau mai bine-zis două : el voi să mă pună la curent cu negustoria, să cer șapte prețuri, să laud marfa care sărea în ochi de proastă și, mai ales, să alerg după țărani, să-i trag de mînecă din mijlocul drumului, știi tu, așa cum e moda la

noi și cum fac nu numai „jidanii", dar chiar și românii din Ardeal. A doua prostie fu că voi să mă facă habotnic, să pun sîmbăta „cornu în frunte", să înfășur „cureaua" pe mînă, să îmbrac „talăsul", și să merg regulat la sinagogă. Ba fata mă amenință că nu mă ia de bărbat, dacă nu vreau să fiu „bun jidan". E adevărat că ei mă luau cu binișorul la început, dar pe urmă au luat-o la repezeală și mă strîngeau rău în „corset" : nu mai îmi dădeau parale. Asta a mers pînă aproape de sărbătorile noastre, dar cînd m-au prins că am mîncat pe furiș în ziua noastră de post, și pîine în loc de „pască" de sărbători, s-a spart oala și ne-am luat la ceartă. Iar mi-au venit gîndurile de ducă ! Ce vrei ? Soarta ! La „mizeriile" astea a mai venit și întîmplarea următoare, care a pus capac la toate : era pe vremea cînd venise legea să se închidă prăvăliile duminica după-prînz. Într-o duminică, pe la amiază, iată că trece în inspecție un subcomisar, cu sergentul după el. Deși nu începuse încă nimeni să închidă, huliganul, care căuta „sfănțuială", începu să răcnească la unchiu în ușa prăvăliei : „Ce mă, jidane, încă n-ai închis ? ! Crăciunu și tămîia mă-tii !"... Și nici una, nici două, îl ia pe bătrîn de piept și-i dă un brînci. Bietul unchiaș cade peste o ladă și-și sparge capul. Cînd am văzut sîngele curgîndu-i de la tîmplă peste barba albă, mi-a venit așa de rău că m-am dezgustat și de trai bun, și de țară, și de tot ! După o săptămînă m-am îmbarcat pe un vapor grecesc și am aruncat ancora la Pireu, unde am tras un prim „ramazan" de mi-au scăpărat ochii. În urmă am venit în Egipt, unde trag pe dracu de coadă, așa cum mă vezi... Ei, spune acum, nu-i asta o soartă ?

Și el mă privi, ca și cum m-ar fi dat bătut. Mă uitam în ochi-i limpezi, naivi și cinstiți, și vedeam bine că „soarta" lui nu putea să fie altfel.

II

La Winder — Dragomanii — „Mișka" — Ibrahim — „Lume de toată mîna".

În strada Handak, care se încrucișează cu strada Anastase, la cîțiva pași de birtul unde mîncasem, forfoteala era în toiul ei. Arabul, deși trîndav și nepăsător, cînd n-are

nimic de făcut, e viu și iute ca spirtul, cînd are putința de cîștig.

Era o zi de lucru. Răspîntia unde ne oprisem duce în patru părți din cele mai însemnate ale orașului și e neîncetat străbătută de trecători. Mulțime de fesuri roșii și halate de toate culorile, unele făcute din satin lucios, altele din stambă de rînd, se încrucișau cu costumele noastre europene, lipsite de orice pitoresc, îmbulzind strada și făcînd cu neputință trecerea oricărui vehicul. Aci vezi pe cel grăbit îmbrîncind în fugă pe cel ce nu duce grijă de mersul soarelui ; pe europeanul îngîmfat de originea-i „civilizată", înlăturînd cu dispreț pe indigenul umilit care l-a călcat pe picior în înghesuială ; pe birjarul răbdător, ca și răbdătorii lui clienți din birjă, mînînd la pas și strigînd neîncetat : „Faceți loc la dreapta !" sau „Păziți-vă picioarele !" ; tot aci vezi îngrămădindu-se, ca dinadins, toată negustorimea ambulantă cu cărucioarele lor garnisite de curmale, smochine, banane, cocos, toate neamurile de semințe, bune de ros în ceasuri de lene ; toate dulciurile, pline de praf și de muște moarte și mai ales pe mult-căutatul vînzător de trestie de zahăr, cu marfa lui de douăzeci de parale [1], ciomagul lung de doi metri și plin de must zăhăros, după care se prăpădesc arabii, de dimineață pînă seara, mușcînd cu poftă și dinți de lup, sugînd zeama cu o lăcomie ce inspiră dezgust și umplînd toate străzile de gunoi. Acești vînzători îți sparg urechile cu strigătele lor lungi și plîngătoare, și dacă nu le vezi marfa, îți trebuie treizeci de ani de ședere în Egipt ca să-i înțelegi ce spun ; iar cînd la răcnetele lor se mai adaugă uruitul strident al pianelor-caterinci ale lazaronilor italieni, asurzeala devine așa de nesuferită, că-ți vine să iei cîmpii.

Cafenele multe, dese și pline de lume chiar în zilele de lucru, așa cum numai în Orient se poate vedea. Mesele înșirate de-a lungul trotuarelor împiedică uneori cu totul trecerea. Consumatorii tolăniți, adesea, în chip cu totul oriental, flecăresc, cînd cu aer adormitor, cînd cu aprindere. Narghilelele pufăie, sforăind apa din sticlă într-un concert monoton, zarurile țăcănesc date de-a dura pe table și

---

[1] Douăzeci paras = 0,6$\frac{1}{2}$ centime. Patruzeci paras = un piastru mic, treisprezece bani (*n. a.*).

cafelele turcești purtate pe sclipitoare tăvi de nichel, se perindă neîncetat printre această lume trîndavă, care, cînd o vezi mereu aceeași și la orice ceas din zi, te face să te întrebi din ce-o fi trăind.

Abesalon se obișnuise așa de bine cu zarva unei astfel de străzi, încît cred că ar fi rămas nepăsător, chiar dacă i-ar fi sunat cu un clopot la ureche. El n-avea decît o grijă : să nu fie călcat pe ghete sau să nu i se prăfuiască hainele, și se ferea cu atîta dibăcie că rar i se întîmpla să se „murdărească". Cum era lung ca o prăjină, cuprindea cu ochii toată mișcarea și ar fi stat ceasuri întregi să privească distrat la o astfel de răspîntie. Eu însă voiam să ies din îmbulzeală.

— Hai să mergem la Winder, îmi zise el, dar nu mai ține prăvălia la „La sentinela română", pe care o știi tu, unde am mîncat împreună cîrnăței românești acum cîțiva ani. A pierdut-o.

— Și s-a mutat din Handak ? întrebai.

— Nu, e tot în Handak, uite colo, cam peste drum de unde a ținut înainte. Și el îmi arătă, nu departe de noi, o mică prăvălie fără firmă, unde se vedeau cîteva mese așezate afară.

Strada Handak și prelungirea ei, Hamamil, dincolo de strada Anastase pe care o taie în două, de-abia au împreună un kilometru lungime, dar sunt toată ziua străbătute de lume și trăsuri, prin faptul că formează calea cea mai scurtă ce duce din oraș în port. Pe-aci sunt înșirate cele mai multe prăvălii și cafenele românești, grecești sau italienești care lucrează cu vapoarele și tot pe-aci se perindă valurile de călători aduși din toate colțurile lumii, fie de dorul de a cunoaște o țară care poartă urme încă neșterse ale celei dintîi „civilizații" omenești, fie de-a face vreun comerț, mai mult sau mai puțin îngăduit de legi, ca și acel lung și nesfîrșit șuvoi de prigoniți ai soartei mult temute de Abesalon, acea pleavă purtată de vînturile aceluiași „nenoroc", oameni care vin de undeva și se duc undeva, neștiind adesea ei singuri de unde vin, nici unde vor să ajungă, poposind unde înserează, hrănindu-se cînd se întîmplă, deosebindu-se în credințe și întîlnindu-se în greșeli, așa cum i-a cunoscut cel ce scrie aceste rînduri. Chipurile lor, neschimonosite de prejudecata vreunei cerințe

literare, se vor înșira de-a lungul paginilor ce vor urma, pagini care nu vor fi nicidecum acelea ale unui roman.

Ne îndreptarăm spre Winder, a cărui prăvălie de altădată o cunoșteam în treacăt și o lăsasem în plină prosperitate. Ea era vestită în cartierul locuit de cei de pe la noi, pentru băuturile sale bune, aduse în parte din țară și mai ales pentru „grătarul" cu „fleici", „mititei", „pîrjoale" și alte bunătăți „à la minut", preparate după gustul românesc. Aci își dădeau întîlnire toți acei care se mai simțeau legați de obiceiurile noastre și, sîmbăta seara sau duminica, vedeai, în plină țară arăbească, o „dugheană" ca cele din Dealul Spirei sau din Bădălan, în care „mușterii" se cinsteau cu „țuică", își frigeau limba cu „ardei" și înjurau curat pe românește. Ea trimetea departe mirosul „pîrjoalelor" îmbibate de cimbru și plînsetele unor viori mînuite cu dibăcie în graiul nostru, de cei ce nu culeg la noi decît hulă și cîțiva gologani azvîrliți cu dispreț.

Aci descălecau marinarii de pe vapoarele noastre (dacă un marinar poate „descăleca") și timp de trei zile din săptămînă, adică de marți cînd soseau, pînă vineri cînd plecau, aveau arabii destulă vreme să vadă ce vrea să zică „un pui de chef" românesc.

Eram curios să știu din ce pricini s-a închis o prăvălie care mergea așa de bine.

— Apăi, vezi, fiindcă nici bietul Winder n-are noroc, îmi răspunse Abesalon ; a voit să aibă clienți după gustul lui și a tot dat afară azi pe unul, mîine pe altul, dintre cei cu musca pe căciulă, pînă cînd a băgat de seamă că a rămas singur. Atunci a închis. Cîteva luni mai tîrziu, a deschis maghernița asta, unde tîrăște și el pe dracu de coadă. O să-ți povestească el singur. Vorbeam împreună deseori de tine, mai ales cînd te găseam prin jurnalele românești.

Intrarăm. Prăvălia nu prea era încăpătoare, dar printr-o ușă din zid era în legătură cu o altă încăpere vecină, ce putea servi de birt. Neavînd însă birt, Winder o închiriase unui mic telal, cu învoiala de-a ține totuși cîteva mese acolo pentru clienții telalului, așa că, de fapt, avea două prăvălii. Intrînd, vedeai îndată că stăpînul e un om căruia îi place curățenia. Mese cu plăci de marmură, vreo

opt la număr, erau înșirate de-a lungul celor doi pereți, de-o parte și de alta a intrării. În fund, tejgheaua și rafturile formau o despărțitură, lăsînd o mică trecere dinapoia lor, unde Winder își fierbea cafelele și ceaiul pe o mașină cu petrol, ce vîjîia toată ziua în urechi. Tavanul era din grinzi văruite cu o culoare cenușie, iar pe pereți se aflau cîteva tablouri cu subiect indigen și unele cu vederi din țară : Sinaia, Portul Galați, Vaporul „Dacia" și altele ; printre ele, o oglindă și un ceasornic de perete.

În prăvălie, puțină lume : doi inși jucau cărți la o masă, și alți doi, *domino*, la altă masă. Winder nu ținea nici table, nici narghilele, avînd prea puțin loc pentru asemenea „scule buclucașe" ; iar puținele jocuri pe care se vedea nevoit să le ție, din cauza marii cereri a clienților, le dădea cu greutate și cu mare dezgust.

Îl cunoșteam pe Winder de un om cumsecade, deși doi din scriitorii noștri care au vizitat Egiptul din trăsură, l-au cam luat la vale. El era încăpățînat în apucăturile și credințele lui, dar de-o cinste recunoscută chiar de cei ce-l urau Era milos și făcea mult bine ; dacă cineva îi spunea că un om așezat la o masă din prăvălia lui e nemîncat, el îi trimetea îndată un ceai și o bucată de pîine. Ca și Abesalon, era din Galați, făcuse parte activă din vechea mișcare socialistă și păstra amintiri duioase din acele vremuri. Eu n-am cunoscut om să iubească țara — pămîntul țării noastre — cu o iubire mai temeinică decît a acestui „strein".

Ne așezarăm la o masă.

— Să vedem, o să te recunoască ? zise Abesalon. Și strigă tare la Winder, care se afla în cutia lui, dindărătul raftului, unde avea totdeauna ceva de deretecat : Ei, domnule Winder, două ceaiuri cu lămîie !

Winder servea singur, de cînd „scăpătase". Nevasta lui, bolnavă de mulți ani de cancer la stomac, zăcea în locuința lor deasupra cîrciumii. Din cauza asta, serviciul cam suferea și uneori trebuia să aștepți pînă să-ți vină rîndul de-a fi servit. El însă nu-și făcea sînge rău, oricît de nerăbdători i-ar fi fost clienții, și din pasul lui nu ieșea. Îl văzui apărînd cu o tavă cu cafele pentru cei de la mese.

El nici nu ne privi, ştiind că e vorba de Abesalon, care intra de zeci de ori pe zi în prăvălie.

Aproape nu-l mai recunoscui, atît îmbătrînise. Barba îi era pe trei sferturi albă, deşi n-avea încă cincizeci de ani. Era potrivit de talie şi bine legat, vestminte curate. Aşa cum îi era obiceiul, se purta în vestă şi cu mînecile cămăşii puţin sumese, de sub care apărea flanela. Ne aduse ceaiurile. Eu îmi ţinui faţa cam ferită, deşi voiam bucuros să-i strîng mîna.

— Îl cunoşti pe „negustorul" ăsta ? îl întrebă Abesalon, arătîndu-mă.

El mă recunoscu îndată.

— Ei, uite haimanaua brăileană !... Şi-mi prinse mîna între mîinile sale cărnoase, strîngîndu-mi-o cu prietenie. Apoi se aşeză pe un scaun lîngă mine şi mă prididi cu întrebările : Ce-i cu tine ? Iar în Egipt ? De unde vii, din ţară ?

Vrusei să-i răspund, dar Abesalon căruia îi plăcea mult să vorbească de „ramazan", mi-o luă înainte :

— Vine din ţara macaroanelor bune... dar n-are aerul să le fi gustat nici pe cele mai rele !

Winder înţelese că nu stau pe trandafiri, îmi privi îmbrăcămintea rămasă cam înapoia... modei, şi clătină din cap cu tristeţe :

— Baţi şi tu drumurile în lung şi în lat, parcă te-ar fi gonind turcii... De ce nu stai în ţară să-ţi faci un rost ? Ori ai vreun scop ?

— Poate că am vreunul... Cine ştie ! zisei în glumă.

— Şi care ?

— De pildă, să mă îmbogăţesc.

— Să te îmbogăţeşti... repetă el cu neîncredere. Cu ce ?... Cu reumatisme ?

— Aşa e soarta lui, interveni Abesalon cu gravitate. Iacă, el nu-i „jidan" şi nici nu fuge de militărie : de ce se pedepseşte prin străinătăţi ? Asta dovedeşte că e un destin păcătos care-l urmăreşte. Şi are să umble peste tot pe unde-i e scris să calce ; pe urmă are să se oprească.

El vorbea cu încredinţare, privind fix în pămînt, ca şi cum ar fi văzut „destinul" meu la picioarele sale.

Winder nu era de părerea lui :

— Ce tot baţi capul, mă, cu „destin", „soartă" şi „scris" ! Fleacuri ! Cum îţi aşterni, aşa dormi...

— Ba, deloc : dumneata îţi aşternuseşi bine într-o vreme şi acum dormi destul de rău, mi se pare.

— Aşa am voit eu, zise Winder cu un fel de resemnare.

— Asta eu n-o mai cred ! Nimeni nu sare în puţ de bunăvoie. Ţi-a fost dat să tragi targa pe uscat, la bătrîneţe.

— Dar nu trag nici o targă !... Am vrut să trăiesc pe pofta mea şi trăiesc... Ori tu-ţi-nchipui că eram mai mulţumit atunci decît acum ? Şi întorcîndu-se spre mine : Înţelegi tu ? Fiindcă aveam o firmă românească, trebuia să rabd batjocura tuturor „puşlamalelor" de la vapoarele româneşti. De îndată ce se îmbătau, începeau să-mi strige că mă îmbogăţesc cu „Sentinela română" şi îmi cărau în prăvălie pe toţi „pezevenghii" din Alexandria care le plăteau de băut, că nu mai putea să intre la mine nici o familie de oameni cumsecade, din cauza înjurăturilor şi murdăriilor ce se vorbeau. Ori, eu am părăsit ţara şi m-am surghiunit în urgia asta arăbească, numai ca să nu mai aud „măi jidane" şi înjurături ca la uşa cortului. Voiam să trăiesc liniştit. Crezusem în tinereţe că e de-ajuns să fii om cinstit şi să-ţi iubeşti ţara în care te-ai născut, pentru ca să fii respectat. Am văzut mai tîrziu că eram greşit. Am venit aci şi am deschis prăvălia pe care o ştii. Am pus firma „La Sentinela română", aşa cum fac toate naţiile, căci doar aveam de gînd să fac negoţ cinstit şi am trăit în pace, pînă au început cursele vapoarelor poştale româneşti. Din-tru-ntîi, crezînd c-o să am lume de ispravă, nu şnapani, am sărit în sus de bucurie şi am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să am în prăvălie tot ce e pe gustul românesc ; dar repede am băgat de seamă că m-am păcălit. Uitasem că lupul îşi schimbă numai părul, nu şi năravul. Aveam pînă atunci numai clientelă liniştită şi eram căutat mai ales de familii. Nu făceam vreo mare pricopseală, dar nici nu căutam aşa ceva.

În primele cîteva săptămîni, băieţii mei şi-au mai ascuns arama, dar în curînd au dat-o prin tăvăleală ! Nu mai eram stăpîn la mine ! Învăţat cu oameni paşnici, mi se părea că sunt într-un balamuc. Totuşi, am răbdat timp de doi ani, crezînd că s-or mai lustrui şi ei în atingere cu lumea de afară, dar cînd am văzut că au început să-mi

aducă „întreținuți", „muieri", ba chiar să se ia la bătaie și să-mi spargă în prăvălie, m-am hotărît să închid. Închipuiți-vă că, într-o seară, au sărit la mine, om bătrîn! Și dacă nu scoteam revolverul să mă apăr, m-ar fi bătut. Așa, m-am gîndit că decît să ajung prin pușcării, la vreme de bătrînețe, mai bine să mă retrag într-o cocioabă ca asta și să trăiesc pe cheful meu.

Abesalon fu încredințat că pățania lui Winder îi dă dreptate lui :

— Ei, asta dovedește că n-ai noroc, că te persecută soarta, altfel ai fi răbdat toate batjocurile și ai fi strîns lire galbene, așa cum fac toți cîrciumarii... Ce tot îmi spuneți mie că omul face cum vrea! Nu-i adevărat, omul face așa cum e silit să facă. Uite, de multe ori m-am gîndit să fac și eu ca „haldeii"[1] ăia care ar fi în stare să se sfîșie cu dinții, să se bată în fața lumii, numai să pună mîna pe un călător ce li se pare „gras", dar mi-a fost peste putință.

(Manuscris neterminat)

[1] El numea haldei pe ceilalți dragomani (*n. a.*).